

ÅRSRAPPORT 2019

NTNUs Forskningsetiske utvalg

(e-phorte 2014/16956)

I henhold til mandatet for Forskningsetisk utvalg skal utvalget avgi en årlig rapport om sin virksomhet til rektor.

Årsrapporten har følgende disposisjon:

1. Om utvalgets sammensetting, mandat og arbeidsform
2. Saker som utvalget har arbeidet med
3. Andre arbeidsoppgaver
 - 3a Forskningsetiske seminarer
 - 3b Innspill til nasjonale høringer samt deltakelse i nasjonale fora for forskningsetikk
 - 3c Initiativer inn mot NTNU

1. Om utvalgets sammensetting og mandat

Rektor vedtok i 2014 at NTNU skulle opprette et eget Forskningsetisk utvalg (FEU) for 3 år, og dette utvalget fikk mandat som beskrev ansvars- og virkeområde, sammensetting og oppnevning, og rapportering og innsyn. I tillegg ble det utarbeidet et eget reglement for utvalget, samt rutiner for saksbehandling ved fakultetene ved mistanke om uredelighet i forskning. I 2017 fikk vi en ny forskningsetikklov i Norge. Med bakgrunn i den nye loven, og med bakgrunn i erfaringer som utvalget har gjort seg i sine første 3 år, ble antall medlemmer i utvalget revidert.

Utvalgets sammensetting 01.05.2018 – 01.05.2021 er som følger (rektorvedtak 23.04.18):

Professor Arne Kristian Sandvik *Leder*

Institutt for klinisk og molekylær medisin, Fakultet for medisin og helsevitenskap

Professor May Thorseth *Nestleder*

Institutt for filosofi og religionsvitenskap, Humanistisk fakultet

Professor Guttorm Sindre

Institutt for datateknologi og informatikk, Fakultet for informasjonsteknologi og elektroteknikk,

Førsteamanuensis Sule Yildirim

Institutt for informasjonssikkerhet og kommunikasjonsteknologi, Fakultet for informasjonsteknologi og elektroteknikk

Ph.d.-kandidat Tanja Plasil

Institutt for tverrfaglige kulturstudier, Humanistisk fakultet

Lagdommer Bjørn O. Berg (dr.juris)

Frostating lagmannsrett

Professor May Thorseth ble enstemmig valgt som nestleder på utvalgets første møte.

I brev av 30.04.18 mottok leder for Forskningsetisk utvalg en forespørsel fra Helse Midt-Norge RHF vedrørende muligheter for at NTNUs forskningsetiske utvalg også kunne fungere

som et redelighetsutvalg for dem (jfr forarbeidene til forskningsetikkloven (Prop. 158 L 2015-2016 Lov om organisering av forskningsetisk arbeid) kapittel 19, der det i merknader til lovens § 6 sies: «*Institusjoner kan samarbeide om felles redelighetsutvalg*».) Henvendelsen ble lagt fram for utvalget som var positive til forespørselen.

Rektor vedtok i juni 2018 at «NTNUs Forskningsetiske utvalg er redelighetsutvalg for NTNU og Helse Midt-Norge RHF ». Under pkt. 2 nest siste avsnitt i mandatet står at «I saker for Helse Midt-Norge RHF kan det oppnevnes en kandidat derfra». Her menes at Forskningsetisk utvalg har mulighet til å oppnevne kandidater med særlig kompetanse i enkeltsaker til å delta i utvalgets behandling.

Sekretariatet for Forskningsetisk utvalg var det samme som i utvalgets første oppnevningsperiode, nemlig koordinator og seniorrådgiver Ragnhild Lofthus fra Rektors stab forskning og jurist Didrik Tårnesvik fra HR- og HMS-avdelingen.

Arbeidsform for utvalget har vært møter i utvalget, e-postutvekslinger og telefonmøter. I tillegg har det vært møter mellom leder og sekretariat.

2. Saker som utvalget har arbeidet med

Forskningsetisk utvalg har ikke fått forelagt seg noen nye saker fra forskere, fra ledelse på fakultet eller institutt eller sentralnivå, med mistanke om uredelighet i forskning i 2019. Det har heller ikke kommet noen henvendelser fra Helse Midt-Norge RHF. Imidlertid har det kommet noen henvendelser fra forskere og fra fakultetsledelse med spørsmål om hvordan ulike saker med forskningsetisk innhold skal håndteres på beste måte nært fagmiljøene. Etter vår kjennskap har fakultetene forestått behandling og oppfølging av disse sakene selv.

3. Andre arbeidsoppgaver

3a. Forskningsetiske seminarer i 2019

Forskningsetisk utvalg har tatt initiativ til og gjennomført 2 forskningsetiske seminarer i 2019.

➤ *Forskningsetisk frokost: Medforfatterskap – muligheter, ansvar og konsekvenser*

Seminaret ble holdt på NTNU campus på Gløshaugen i Trondheim, hele seansen ble i tillegg streamet til våre campus i Ålesund og Gjøvik den 10. april fra kl 0800 – 0930.

Seminaret var spesielt rettet inn mot unge forskere.

Fra programmet:

Synes du det er vanskelig å avgjøre hvem som skal krediteres som medforfattere i forskningsrapporten eller den vitenskapelige artikkelen din? Vel møtt til frokost og seminar hvor vi setter søkelys på etikken rundt medforfatterskap i vitenskapelige publikasjoner.

Medforfatterskap handler om karrieresjanser for unge forskere, ansvaret den enkelte forfatter har for innholdet i artikkelen, samt hvilke konsekvenser det vil ha for forskeren, vitenskapen og samfunnet dersom forskningsresultatene som publiseres ikke er riktige.

Hvordan vi håndterer medforfatterskap er viktig for kulturbyggingen i forskning.
Vi vil se på hva som skal til for å være medforfatter på en vitenskapelig publikasjon og hvilke rettigheter du har som forsker.
Hva er oppfatning og definisjon av forfatterskap?
Hvilken rekkefølge skal forfatterne stå i?
Hva er etisk og uetisk forfatterpraksis?

- Kl. 0820 Tittel: Medforfatterskap, forskningskvalitet og forskningskultur
Professor Magne Nylenna, Folkehelseinstituttet og Universitetet i Oslo
- Kl. 0850 Paneldiskusjon og diskusjon med møteforsamlingen
Henrik Karlstrøm, bibliometriker og seniorrådgiver Universitetsbiblioteket NTNU
Randi Holmestad, professor Institutt for fysikk, NTNU
Sigrid Rønneberg, Ph.d.-kandidat Institutt for konstruksjonsteknikk, NTNU
John Arne Skolbekken, professor Institutt for medisin og sykepleie, NTNU
Professor Magne Nylenna, Folkehelseinstituttet og Universitetet i Oslo
Ordstyrer: Ph.d.-kandidat Tanja Plasil, Institutt for tverrfaglige kulturstudier, NTNU

Utvalget mener at seminaret var meget vellykket. Cirka 50 personer møtte opp. Temaet engasjerer alle forskere, uavhengig av hvilke disipliner de forsker innenfor

➤ ***Kunstig intelligens: Hvem bestemmer og kan det gå galt?***

Seminaret ble holdt i Litteraturhuset Trondheim den 29. april kl 19-21.
Seminaret var rettet inn mot byens befolkning, og det hele ble filmet.

Fra programmet:

Forskningsetisk utvalg ved NTNU holder åpent seminar om kunstig intelligens (KI) og etikk, og hvilke forskningsetiske problemstillinger som oppstår. Selvlærende teknologier er kanskje den viktigste utfordringen i vår tid. Forskere lager intelligente teknologier som utfordrer menneskelig kapasitet på stadig flere områder, og vi ønsker her å reise noen grunnleggende problemstillinger med høy relevans for forskningsetikken:

Hvem skal bestemme hva slags teknologi som er bra for samfunnet? Dette er både en etisk og demokratisk utfordring. Hvordan kan etiske problemstillinger integreres i en høyteknologisk kontekst som bare spesialister i KI forstår? Hvordan skal vi kunne anvende f.eks. føre var-prinsippet der effektene av kunstig intelligens ennå er ukjent for oss?

- Kl 1905 Åpning og ordstyrer: Forskningsetisk utvalg ved NTNU, lagdommer Bjørn O. Berg
Muligheter og utfordringer med kunstig intelligens
Førsteamanuensis Heri Ramampiaro, nestleder ved Inst. for datateknologi og informatikk, NTNU.
- Kl 1925 Programvare for et godt samfunn. Professor Letizia Jaccheri, Inst. for datateknologi og informatikk, NTNU.
- Kl 1945 Kunstig moral
Professor Einar Duenger Bøhn, Universitetet i Agder.
- Kl 2010 Paneldebatt
Deltakere:
Førsteamanuensis Siri Granum Carson, Institutt for filosofi og religionsvitenskap, NTNU samt innledeerne ovenfor.

Utvalget mener at seminaret var vellykket, og det var også helt fullt hus. Innleggene var gode, og balanserte fint både kritiske og mer optimistiske perspektiver til teknologiutviklingen og KI. Etter innleggene ble det en springende diskusjon, men etter en totalvurdering fungerte seminaret meget godt.

3b. Innspill til nasjonale høringer samt deltakelse i nasjonale fora for forskningsetikk

Forskningsetisk utvalg har bidratt i å utvikle et svar fra NTNUs ledelse angående «akademisk frihet». Henvendelsen til NTNU kom fra NENT og var datert 23.04.19, og rektors svar var av 20.05.19.

Forskningsetisk utvalg v/sekretæren var representert på det nasjonale Forskningsetisk forum som ble holdt i Bergen den 26. september 2019. På seminaret ble de to rapportene fra prosjektet «Research Integrity in Norway» presentert. Videre ble institusjonenes ansvar for opplæring i forskningsetikk belyst.

3c. Initiativer inn mot NTNU

Forskningsetisk utvalg har gitt råd om at NTNU trenger å utvikle nettbasert kurs i forskningsetikk som gjøres obligatorisk å gjennomføre for alle ph.d.-kandidater ved NTNU. Dette er et nybrottsarbeid og utviklingen pågår for fullt. Kurset vil lanseres på norsk og engelsk samtidig i 2020.

Utvalget har også tatt initiativ til en årlig kartlegging av forskningsetiske saker på fakultetene. Denne informasjonen fra fakultetene er viktig for å se hva sakene handler om og for å eventuelt kunne iverksette tiltak for å møte forskningsetiske utfordringer vi står ovenfor (jfr ny forskningsetikklov). Vi ønsker å vite hva sakene handlet om, hvordan fakultetet behandlet saken og hvilken konklusjon som ble trukket. Der det ble konkludert med vitenskapelig uredelighet er vi også interessert i hvilken oppfølging fakultetet har hatt etter at konklusjonen var klar. Første rapportering fra fakultetene kommer 15. desember 2020.

Professor Arne Kristian Sandvik
Leder for NTNUs Forskningsetiske utvalg

Trondheim, 10. februar 2020